

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра цивільного права та процесу

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни «Охорона сімейних прав та інтересів при здійсненні
правоохоронної діяльності»

вибіркових компонент

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність

Харків (Вінниця) 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри цивільного права та процесу (протокол від 23.08.2023 р. № 8)

Розробник:

1. Доцент кафедри цивільного права та процесу, канд. юрид. наук, доцент
Кириченко Тетяна Сергіївна.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, канд. юрид. наук, доцент Зайцев Олексій Леонідович.
2. Професор кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, канд. юрид. наук, професор Борисова Валентина Іванівна

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1: Сім'я як об'єкт правової охорони. Право особи на сім'ю. Органи внутрішніх справ, як дієвий регулятор сімейних правовідносин.	4	2	2	-	-	8	
Тема № 2: Конституційні права людини на невтручання в особисте і сімейне життя в Україні. Компетенція органів внутрішніх справ України щодо реалізації правоохоронної функції щодо охорони цих прав.	5	2	2	-	-	9	
Тема № 3: Правове регулювання сімейних відносин. Справи окремого провадження про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав та інтересів.	4	2	2	-	-	9	
Тема № 4: Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Охорона та захист сімейних прав, їх співвідношення.	4	2	2	-	-	8	
Тема № 5: Правові форми сімейного життя чоловіка та жінки. Проблеми врегулювання сімейного життя правоохоронними органами.	5	2	2	2	-	9	
Тема № 6: Особисті немайнові права та обов'язки подружжя. Майнові правовідносини подружжя та осіб, які проживають у фактичних відносинах.	4	2	2	-	-	8	

Тема № 7: Насильство в сім'ї, як фактор руйнування сімейних відносин	4	2	2	-	-	9	
Всього за семестр № 3:	30	14	14	2	-	60	залік

1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1: Сім'я як об'єкт правової охорони. Право особи на сім'ю. Органи внутрішніх справ, як дієвий регулятор сімейних правовідносин.	2	2	2	2-	-	12	
Тема № 2: Конституційні права людини на невтручання в особисте і сімейне життя в Україні. Компетенція органів внутрішніх справ України щодо реалізації правоохоронної функції щодо охорони цих прав.	2	2	2	-	-	11	
Тема № 3: Правове регулювання сімейних відносин. Справи окремого провадження про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав та інтересів.		-	-	-	-	12	
Тема № 4: Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Охорона та захист сімейних прав, їх співвідношення.	2	-	-	-	-	11	
Тема № 5: Правові форми сімейного життя чоловіка та жінки. Проблеми врегулювання сімейного життя правоохоронними органами.	-	-	-	2	-	11	

Тема № 6: Особисті немайнові права та обов'язки подружжя. Майнові правовідносини подружжя та осіб, які проживають у фактичних відносинах.	2	-	-	-	-	11	
Тема № 7: Насильство в сім'ї, як фактор руйнування сімейних відносин.	2	-	-	-	-	12	
Всього за семестр № 3:	10	4	4	2	-	80	залік

3. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1. Сім'я як об'єкт правової охорони. Право особи на сім'ю. Органи внутрішніх справ, як дієвий регулятор сімейних правовідносин.

Семінарське заняття за темою «Сім'я як об'єкт правової охорони. Право особи на сім'ю. Органи внутрішніх справ, як дієвий регулятор сімейних правовідносин».

Навчальна мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять теми, напрацювання навичок аналізу та застосування норм законодавства.

Кількість годин: 4 години.

денна форм навчання - 4 годин;

заочна форма навчання – 2 години;

Навчальні питання:

1. Поняття сім'ї як об'єкт правової охорони .
2. Юридичні ознаки сім'ї.
3. Право особи на сім'ю.
4. Органи внутрішніх справ, як дієвий регулятор сімейних правовідносин

Методичні вказівки до кожного питання теми

1. Поняття сім'ї як об'єкт правової охорони .

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти визначається поняття сім'ї в соціологічному і юридичному сенсі. Розкриваються юридичні ознаки сім'ї.

2. Юридичні ознаки сім'ї.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти визначається поняття сімейного права України.

3. Право особи на сім'ю. Відповідно до ст.4 Сімейного кодексу (далі СК), Особа, яка досягла шлюбного віку, має право на створення сім'ї. У випадках, передбачених частиною другою статті 23 цього Кодексу, сім'ю може створити особа, яка не досягла шлюбного віку. Сім'ю може створити особа, яка народила дитину, незалежно від віку. Кожна особа має право на проживання в сім'ї. Особа

може бути примусово ізольована від сім'ї лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Кожна особа має право на повагу до свого сімейного життя.

4. Органи внутрішніх справ, як дієвий регулятор сімейних правовідносин

Особлива роль органів Національної поліції України у системі забезпечення публічної безпеки дозволяє віднести ці органи до спеціальних суб'єктів забезпечення публічної безпеки, тобто тих суб'єктів, що наділені безпосередніми повноваженнями у сфері публічної безпеки. Необхідно розглянути повноваження органів поліції в залежності від їх структурної приналежності та компетенції.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Сім'я – первинний та основний осередок суспільства
2. Основні права та обов'язки членів сім'ї
3. Система органів внутрішніх справ.

Теми рефератів, які відповідають темі заняття:

1. Європейські сімейні цінності.

Література

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430с.
2. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.
3. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О.Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
4. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М.Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.
5. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, О.О.Кармаза та ін. – К.: Вид. Фурса С.Я.: КНТ, 2008. – 1248 с.
6. Жилінкова І.В. Дія норм сімейного законодавства у часі // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 4 (47). – С. 108 – 118.
7. Романюк Я. Сімейний кодекс України: новели, судова практика застосування // Право України: юрид. журн. / засн. Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, НУ "Юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого" та ін. – 2013. – № 10. – С. 30-44.
8. Менджул М. В. Поняття та зміст права на сім'ю. Закарпатські правові читання: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (19-21 квітня 2018). Ужгород, 2018. С. 254–258.

9. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В.Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.

Завдання 1.1.

Сестри М-ви, 15 і 16 років, що проживають разом зі своїми батьками, протягом останніх трьох років не ладнали одна з одною. У домі часто спалахували сварки. Батьки ніяк не могли вплинути на своїх дітей. Втопившись від цього, батько сестер звернувся до суду. Суд відмовив йому у вирішенні цього питання, посилаючись на те, що подібні відносини не є предметом сімейно-правового регулювання. М-в заперечив, що відносини між сестрами можна назвати сімейними, а отже, сімейне законодавство повинно містити норми, спрямовані на врегулювання подібних конфліктів.

Які відносини регулюються сімейним правом? Чи обґрунтовані претензії М-ва?

Завдання 1.2.

Після загибелі в автокатастрофі батьків 11-річного Богдана Б-ка його дядько (рідний брат батька) Ігор Б-ко виразив бажання забрати Богдана у свою сім'ю.

І.Б-ко, який проживав в іншому місті і знаходився у тривалому закордонному відрядженні, телеграмою сповістив про свій намір орган опіки та піклування і попросив відкласти вирішення цього питання до його повернення з відрядження через 3 місяці.

Протягом 4 міс. Богдан проживав у сім'ї сусідів (з їх згоди), очікуючи повернення дядька.

Згодом з'ясувалося, що строк відрядження І.Б-ка його керівництвом було продовжено ще на 2 міс., про що він проінформував орган опіки та піклування, повідомивши при цьому, що його наміри щодо племінника не змінилися. Проте орган опіки та піклування розцінив це звернення І.Б-ка як намагання ухилитися від виховання Богдана і влаштував хлопчика до дитячого будинку, вирішивши повернутися до розгляду звернення Ігоря Б-ка через рік.

Після повернення з відрядження І.Б-ко оскаржив рішення органу опіки та піклування до суду.

Чи є підстави для задоволення скарги І.Б-ка? Якими принципами сімейного права слід керуватися у даному випадку?

Тема № 2. Конституційні права людини на невтручання в особисте і сімейне життя в Україні. Компетенція органів внутрішніх справ України щодо реалізації правоохоронної функції щодо охорони цих прав.

Семінарське заняття за темою «Конституційні права людини на невтручання в особисте і сімейне життя в Україні. Компетенція органів внутрішніх справ України щодо реалізації правоохоронної функції щодо охорони цих прав».

Навчальна мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять теми, напрацювання навичок аналізу та застосування норм сімейного законодавства.

Кількість годин:
денна – 5 годин;
заочна 2 години.

Навчальні питання:

1. Акти сімейного законодавства України.
2. Значення та порядок застосування міжнародних договорів при регулюванні сімейних відносин.
3. Регулювання сімейних відносин за допомогою договорів.
4. Значення постанов Пленуму Верховного Суду та судової практики при регулюванні сімейних відносин.
5. Реалізація правоохоронної функції щодо охорони цих прав правоохоронними органами.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми:

1. Акти сімейного законодавства України.
Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що актами сімейного законодавства України є Конституція України, Сімейний Кодекс України, Цивільний кодекс України, закони, підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких дано Верховною Радою України.
2. Значення та порядок застосування міжнародних договорів при регулюванні сімейних відносин.
Визначається, що чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких дано Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.
3. Регулювання сімейних відносин за допомогою договорів.
Шляхом опитування здобувачів вищої освіти визначаються випадки регулювання сімейних відносин за допомогою договорів.
4. Значення постанов Пленуму Верховного Суду та судової практики при регулюванні сімейних відносин.
Визначається, що рішення суду в конкретній справі мають обов'язкову силу лише для суб'єктів цієї справи і, звичайно, вони не є джерелом права. Джерелом права не можуть вважатися й узагальнення судової практики з певних категорій справ, позиції колегії у цивільних справах Верховного Суду України.
5. Реалізація правоохоронної функції щодо охорони цих прав правоохоронними органами. Реалізація новітньої концепції національної безпеки, закріпленої Законом України «Про національну безпеку» (далі – Закон), удосконалення законодавства у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, а також процеси реформування МВС України загалом зумовлюють необхідність вироблення теоретичної основи ефективного функціонування правоохоронних органів, визначення їхньої ролі та місця у системі сектору безпеки і оборони. Відповідно до ст. 1 Закону, «сектор безпеки і оборони – це система органів державної влади.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Порядок застосування міжнародних договорів при регулюванні сімейних

відносин.

2. Соціальні регулятори сімейних відносин.
3. Роль правоохоронних органів у регулюванні сімейних відносин.
4. Значення судової практики при регулюванні сімейних відносин.

Теми рефератів, які відповідають темі заняття:

1. Принципи регулювання сімейних правовідносин.

Література

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430с.
2. Сімейне право України: Підручн. / За ред. Гопанчука В.С. – К.: Істина, 2002. – 304 с.
3. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
4. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М.Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.
5. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, О.О. Кармаза та ін. – К.: Вид. Фурса С.Я.: КНТ, 2008. – 1248 с.
6. Жилінкова І.В. Дія норм сімейного законодавства у часі // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 4 (47). – С. 108 – 118.
4. Романюк Я. Сімейний кодекс України: новели, судова практика застосування // Право України: юрид. журн. / засн. Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, НУ "Юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого" та ін. – 2013. – № 10. – С. 30-44.
5. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
6. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264с.
7. Синегубов О.В. Загальні положення здійснення права дитини на сім'ю. Форум права. 2013. № 4. С. 368.

Завдання 2.1.

Ж-ва зареєструвала шлюб з І-вим у червні 1999 р. У квітні 2015 року за позовом прокурора було порушено справу про визнання шлюбу між Ж-вою та І-вим недійсним.

Свої вимоги прокурор обґрунтовував тим, що у 1995 році І-в уклав шлюб з І.В-ко, який не було розірвано. При реєстрації шлюбу з Ж-вою І-в приховав від неї цю обставину. Відмітки у паспорті І-ва про перший шлюб не було, оскільки цей паспорт він отримав у 1998 році у зв'язку із втратою попереднього і при його видачі у ньому не було зроблено відмітку про реєстрацію шлюбу з В-ко.

Який принцип сімейного права був порушений І-вим при укладенні шлюбу з Ж-вою?

Норми якого закону – Кодексу про шлюб та сім'ю УРСР чи Сімейного кодексу України слід застосовувати? Чи має право прокурор вимагати визнання шлюбу недійсним у цій ситуації?

Тема № 3. Правове регулювання сімейних відносин. Справи окремого провадження про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав та інтересів.

Семінарське заняття: Правове регулювання сімейних відносин. Справи окремого провадження про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав та інтересів.

Навчальна мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять теми, напрацювання навичок аналізу та застосування норм сімейного законодавства.

Кількість годин:

денна - 4 години;

заочна – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття та види сімейних правовідносин.
2. Загальна характеристика сімейних правовідносин.
3. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин.

Відносини родинності та свояцтва та їх правове значення.

4. Справи окремого провадження про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав та інтересів.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Поняття та види сімейних правовідносин.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється поняття сімейних правовідносин. Визначається, що сімейні правовідносини це: а) правовідносини між членами сім'ї (внутрішні сімейні правовідносини); б) правовідносини, які визнаються сімейними, хоча вони виникають за межами сім'ї (зовнішні сімейні правовідносини).

2. Загальна характеристика сімейних правовідносин.

Встановлюється, що сімейним правовідносинам притаманні: спеціальний суб'єктний склад (суб'єктами сімейних правовідносин можуть бути тільки фізичні особи); своєрідність юридичних фактів, які породжують сімейні правовідносини (шлюб, спорідненість, материнство, батьківство тощо); тривалість існування (сімейні відносини, як правило, є тривалими за часом); індивідуалізація учасників і неможливість передачі прав та обов'язків іншим особам; особисто-довірчий характер відносин.

3. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин. Відносини родинності та свояцтва та їх правове значення. Визначається, що

сімейні правовідносини виникають, змінюються та припиняються внаслідок різноманітних конкретних життєвих обставин.

4. Справи окремого провадження про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав та інтересів. Необхідно розглянути порядок їх розгляду, встановити факти, що мають юридичне значення. Також важлива роль адвоката у справі – підготовка і ведення адвокатом таких справ. Також необхідно досконало розглянути Постанову Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення».

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Види сімейних правовідносин.
2. Факти, що мають юридичне значення.
3. Застосування позовної давності до сімейно–правових спорів.

Теми рефератів, які відповідають темі заняття:

1. Види сімейних правовідносин.

Література

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430с.
2. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.
3. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
4. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.
5. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, О.О. Кармаза та ін. – К.: Вид. Фурса С.Я.: КНТ, 2008. – 1248 с.
6. Фурса С., Драгневич Л. Деякі аспекти законодавчого регулювання сімейних відносин // Юридична Україна. – 2003. – № 1. – С. 59 – 65.
7. Хачатрян В. Колізійні питання шлюбно-сімейних відносин у міжнародному приватному праві. – Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 12. – С. 39 – 43.

Завдання 3.1.

У серпні 2017 року О.К-к після повернення з довготривалого відрядження дізнався, що рік тому (у квітні 2016 р.) його дружина Галина продала без його згоди дачу, яка належала подружжю на праві спільної сумісної власності.

Не погодившись із цим, О.К-к вимагав від дружини розірвання договору купівлі-продажу. Галина відмовилася і пояснила, що вимушена була продати дачу через матеріальні труднощі і у зв'язку з придбанням нового автомобіля. Вона також пояснила, що не змогла узгодити з чоловіком дане питання, оскільки він був відсутній. Крім того, отримані від продажу дачі гроші вже витрачені, що не дозволяє вирішувати питання про розірвання договору купівлі-продажу.

Переконавшись, що його вимоги марні, О.К-к у жовтні 2017 року звернувся до суду з позовом про визнання договору купівлі-продажу дачі недійсним. У судовому засіданні покупці вимагали припинити справу внаслідок пропуску строку позовної давності.

Які норми права слід застосовувати у наведеній ситуації? Чи поширюється позовна давність на вимоги, що витікають із сімейних відносин? Як слід вирішити справу?

Завдання 3.2.

У травні 2016 року Сергій К-ко одружився з Мар'яною Б-н і того ж місяця був призваний на дійсну строкову військову службу. Під час проходження служби у червні 2007 р. у нього було виявлено венеричне захворювання. Вважаючи, що він був інфікований дружиною, С.К-ко припинив з нею будь-яке спілкування, вирішивши розібратися з цим після повернення з армії.

Після повернення додому у травні 2017 р. С.К-ко достовірно встановив, що венеричною хворобою його дійсно заразила дружина, яка знала про свою хворобу ще до укладення шлюбу, але нічого про це не сказала нареченому.

У зв'язку з цим С.К-ко звернувся до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним.

У судовому засіданні відповідачка, не заперечуючи факту зараження, вказала, що С.К-ком пропущено строк позовної давності.

Яке рішення має прийняти суд? З якого моменту у таких випадках обчислюється строк позовної давності? Чи можливе і якщо так, то у яких випадках можливі призупинення, переривання та поновлення строків позовної давності?

Тема № 4. :Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Охорона та захист сімейних прав, їх співвідношення.

Семінарське заняття за темою «Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Охорона та захист сімейних прав, їх співвідношення.»

Навчальна мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять теми, напрацювання навичок аналізу та застосування норм сімейного законодавства.

Кількість годин:

денна - 4 години;

заочна – 2 години.

Навчальні питання:

1. Здійснення сімейних прав.
2. Охорона та захист сімейних прав, їх співвідношення.
3. Форми та способи захисту сімейних прав та інтересів.
4. Відповідальність у сімейному праві.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Здійснення сімейних прав.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що здійснення суб'єктивного сімейного права – це реалізація його змісту через учинення уповноваженою особою дій, що визначають можливість певної поведінки.

2. Охорона та захист сімейних прав, їх співвідношення.

Визначається, що суб'єктивний сімейний обов'язок — це вид і міра належної поведінки особи.

3. Форми та способи захисту сімейних прав та інтересів.

Визначається, що суб'єктивне сімейне право на захист — це законодавчо забезпечена можливість уповноваженої особи використовувати правоохоронні засоби для відновлення свого порушеного права або його визнання. Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється форми захисту сімейних прав: юрисдикційна та неюрисдикційна (самозахист).

4. Відповідальність у сімейному праві.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти визначається поняття та встановлюються види відповідальності у сімейному праві.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Форми захисту сімейних прав та інтересів.
2. Способи захисту сімейних прав та інтересів.

Теми рефератів, які відповідають темі заняття:

1. Здійснення сімейних прав та виконання обов'язків неповнолітніми.

Література

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430с.

2. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.
3. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
4. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.
5. Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності : науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. К.: «К.І.С», 2011. 320 с.
6. Апопій І. В. Сімейне право України: навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. та допов. К.: Центр учбової літератури, 2011. 360 с.
7. Багач Е. М., Білоусов Ю. В. Сімейний кодекс України: науково-практич. коментар. К.: Ліга, 2010. 577 с. 3. Гузь Л. Є., Гузь А. В. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України. Х., 2011. 576 с.

Завдання 4.1.

М-на неодноразово висловлювала претензії до свого чоловіка з приводу його ставлення до сім'ї, вважаючи, що він недостатньо піклується про сім'ю та дітей. На обґрунтування своєї позиції вона приводила доводи про невелику зарплату чоловіка-державного службовця і його небажання займатися підприємницькою діяльністю.

Однак М-н вважав її докори несерйозними і не хотів змінювати улюблену роботу, хоча вона й приносить мало доходу. З цього приводу між подружжям виникали словесні суперечки.

У сім'ї М-н вів себе гідно, піклувався про дітей, займався хатніми справами. Тим не менш дружина вважала його поведінку неправильною, такою, що руйнує сім'ю.

Переконавшись у тому, що чоловік не піддається на її докори та умовляння, М-на звернулася до органу опіки та піклування з проханням вплинути на її чоловіка задля збереження сім'ї.

Яким має бути рішення органу опіки та піклування? Які принципи сімейного права порушені у цій ситуації? Якими органами здійснюється захист сімейних прав та на яких підставах?

Тема № 5. Правові форми сімейного життя чоловіка та жінки. Проблеми врегулювання сімейного життя правоохоронними органами.

Семінарське заняття: Правові форми сімейного життя чоловіка та жінки. Проблеми врегулювання сімейного життя правоохоронними органами.

Навчальна мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять теми, напрацювання навичок аналізу та застосування норм сімейного законодавства.

Кількість годин: 5 години.

Навчальні питання:

1. Поняття шлюбу та його ознаки.
2. Умови укладення шлюбу.
3. Порядок укладення шлюбу.
4. Правозгідність шлюбу.
5. Поняття та види недійсних шлюбів.
6. Проблеми врегулювання сімейного життя правоохоронними органами.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Поняття шлюбу та його ознаки.
Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що шлюб—це сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Визначаються ознаки шлюбу.
2. Умови укладення шлюбу.
Встановлюється, що умовами укладення шлюбу є обставини, наявність яких необхідна для того, щоб шлюб мав юридичну силу. Характеризують позитивні та негативні умови укладення шлюбу.
3. Порядок укладення шлюбу.
Вказується, що юридичне оформлення шлюбу відбувається шляхом його державної реєстрації в органах РАЦС.
5. Правозгідність шлюбу.
Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що шлюб є правозгідним (тобто чинним) у тому випадку, якщо його не визнано недійсним за рішенням суду.
6. Поняття та види недійсних шлюбів.
Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що недійсність шлюбу пов'язується з порушенням умов його укладення. Вирізняють абсолютно недійсні шлюби та відносно недійсні шлюби.
7. Проблеми врегулювання сімейного життя правоохоронними органами.
дитини.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Ознаки шлюбу.
2. Види недійсних шлюбів.
3. Порядок анулювання актового запису про недійсний шлюб.
4. Порядок визнання шлюбу недійсним.

Теми рефератів, які відповідають темі заняття:

1. Правозгідність шлюбу.
2. Порядок реєстрації шлюбу з особами, засудженими до позбавлення волі.

Література

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430с.
2. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.
3. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
4. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М.Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.
5. Кириченко Т.С. Поняття «конкубінат»: проблемні питання, підстави виникнення – Право і безпека. – 2010. – № 3. – С. 221 – 224.
6. Красицька Л.В. Правове регулювання заручин: історія та сучасність // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2007. – № 1. – С.227–237.
- 7.Дякович М. М. Правове регулювання «фактичних шлюбних відносин» // Вісник Верховного суду України. – 2011. - №2. – С. 37-43

Завдання 5.1.

Наречені подали заяву до органу державної реєстрації актів цивільного стану про реєстрацію шлюбу. Заповнюючи бланк заяви, дійшли до графі: яке прізвище дружина приймає після реєстрації шлюбу. Наречена попросила вказати її дошлюбне прізвище, оскільки, як вона пояснила нареченому, на це прізвище у неї виданий диплом вищого навчального закладу та її знають як відомого журналіста у їхньому місті, що може позначитися на її професійній кар'єрі. Нареченого це образило і він продовжував наполягати на зміні прізвища майбутньої дружини.

Чию сторону повинен прийняти співробітник органу державної реєстрації актів цивільного стану? Чи допускає закон будь-які заходи впливу в таких випадках?

Завдання 5.2.

Л-ва, яка страждає психічним захворюванням, і А-ко, що знаходиться під слідством як обвинувачений у вчиненні злочину і відпущений під заставу, звернулися з заявою до органів державної реєстрації актів цивільного стану для реєстрації шлюбу.

Чи можлива реєстрація цього шлюбу?

Тема № 6. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя. Майнові правовідносини подружжя та осіб, які проживають у фактичних відносинах.

Семінарське заняття за темою «Особисті немайнові права та обов'язки подружжя. Майнові правовідносини подружжя та осіб, які проживають у фактичних відносинах.»

Навчальна мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять теми, напрацювання навичок аналізу та застосування норм сімейного законодавства.

Кількість годин:

денна - 4 години;

заочна – 2 години.

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика особистих немайнових правовідносин подружжя.
2. Особисті немайнові обов'язки подружжя.
3. Здійснення особистих немайнових прав та виконання обов'язків подружжя.
4. Майнові правовідносини подружжя.
5. Майнові правовідносини осіб, які проживають у фактичних відносинах

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Загальна характеристика особистих немайнових правовідносин подружжя.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що особисті права й обов'язки подружжя виникають щодо визначених нематеріальних благ. Вони тісно пов'язані з особистістю кожного із подружжя, невіддільні від неї і не можуть відчужуватися, як і самі блага, стосовно яких виникають особисті права й обов'язки.

2. Особисті немайнові обов'язки подружжя.

Вказується, що дружина та чоловік зобов'язані спільно піклуватися про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім'ї на почуттях взаємної любові, поваги, дружби, взаємодопомоги.

3. Здійснення особистих немайнових прав та виконання обов'язків подружжя.

Вказується, що санкцій за невиконання подружжям особистих немайнових обов'язків Сімейним кодексом прямо не передбачено.

4. Майнові правовідносини подружжя.

5. Майнові правовідносини осіб, які проживають у фактичних відносинах

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Загальна характеристика особистих немайнових правовідносин подружжя.

2. Види особистих немайнових правовідносин подружжя.

3. Здійснення особистих немайнових прав та виконання обов'язків подружжя.

Теми рефератів, які відповідають темі заняття:

1. Особисті та майнові права та обов'язки подружжя.

2. Майнові права та обов'язки подружжя

3. Майнові права осіб, що проживають у фактичних відносинах.

Література:

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430с.

2. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.

3. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.

4. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М.Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.

5. Кравцова Т. Проблемні питання розлучення іноземців на території України // Юридична газета. – 2014. - №3-4. – С. 15-16

6. Загуменна Ю.О. Основні напрями забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ України / Ю.О. Загуменна // Форум права. – 2010. – № 4. – 382 с.

7. Криштанович М. Діяльність ОВС щодо захисту прав і свобод людини як важлива умова забезпечення національної безпеки України / М.

Криштанович // Науковий вісник. – 2013. – Вип. 12 «Демократичне врядування». – С. 34–38.

Завдання 6.1.

А-ва звернулася до суду з позовом до свого чоловіка Т-ба про встановлення режиму окремого проживання. Свої позовні вимоги позивачка мотивувала тим, що вони з чоловіком фактично припинили сімейні відносини, і хоча вони й проживають в одній квартирі, кожен з них має окремий бюджет і самостійно веде господарство.

Відповідач проти позову заперечував, зазначаючи, що шляхом подання цього позову дружина бажає виселити його з їх квартири.

Дайте юридичний аналіз наведеної ситуації.

Завдання 6.2.

При реєстрації шлюбу між В.К-ною та І.Б-ком подружжя отримали спільне прізвище Б-ко, і В. К стала В.Б-ко.

Однак через декілька днів після одруження В.Б-ко прийшла до органу державної реєстрації актів цивільного стану і стала просити повернути їй дошлюбне прізвище К-на, оскільки проти нового прізвища заперечують її діти від першого шлюбу 10 та 15 років.

Як слід вчинити працівникам органу державної реєстрації актів цивільного стану?

Тема № 7. Насильство в сім'ї, як фактор руйнування сімейних відносин.

Семінарське заняття: Насильство в сім'ї, як фактор руйнування сімейних відносин.

Навчальна мета заняття: засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять теми, напрацювання навичок аналізу та застосування норм сімейного законодавства.

Кількість годин:

денна-- 4 години;

Заочна – 2 години.

Навчальні питання:

- 1.Історичні аспекти становлення проблеми насильства в сім'ї 11
- 2.Законодавство України з попередження насильства в сім'ї. Поняття насильства в сім'ї, його види та форми.
- 3.Гендерні витоки насильства в сім'ї .
- 4.Основні теорії насильства 25
5. Міфи і факти про насильство в сім'ї та насильство щодо дітей

Методичні вказівки:

1. Види правових режимів майна подружжя.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти визначаються законний та договірний режими майна подружжя.

2. Законний режим майна подружжя.

Вказується, що реєстрація шлюбу за загальним правилом є підставою виникнення права спільної сумісної власності подружжя на майно. Визначається, яке майно належить до особистої приватної власності подружжя.

3. Договірний режим майна подружжя.

Визначається, що дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, щодо як спільного, так і роздільного майна, а саме договір про відчуження одним із подружжя на користь другого з подружжя своєї частки у праві спільної сумісної власності без виділу цієї частки; договір про порядок користування майном; договір про поділ майна подружжя; договір про виділ частки нерухомого майна одного з подружжя зі складу усього майна; договір про надання утримання; договір про припинення права на утримання взамін набуття права власності на майно; шлюбний договір.

4. Поняття та правова природа шлюбного договору.

Визначається, що шлюбний договір може розглядатися як згода наречених або подружжя щодо встановлення майнових прав та обов'язків подружжя, пов'язаних з укладенням шлюбу, його існуванням та припиненням.

5. Порядок укладення шлюбного договору. Суб'єкти шлюбного договору.

Визначається, що шлюбний договір укладається в письмовій формі й нотаріально посвідчується. Встановлюється, що суб'єктами шлюбного договору можуть бути дві категорії осіб: які подали до державного органу РАЦС заяву про реєстрацію шлюбу (наречені) та які зареєстрували шлюб (подружжя).

6. Зміст шлюбного договору.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що шлюбним договором регулюються лише майнові відносини подружжя, встановлюються їхні майнові права й обов'язки. Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини між ними, а також особисті відносини між батьками та дітьми.

7. Припинення та зміна шлюбного договору. Визнання шлюбного договору недійсним.

Визначається, що шлюбний договір припиняє свою дію на майбутнє при збереженні правових наслідків, які виникли під час його дії (в цьому полягає різниця між ними та визнанням шлюбного договору недійсним). Встановлюється, що одностороння зміна умов шлюбного договору не допускається. Визначаються наступні підстави визнання шлюбного договору недійсним: 1) порушення нотаріальної форми договору, а також укладення шлюбного договору неповнолітніми неемансипованими особами, які беруть шлюб без згоди їх батьків або піклувальника; 2) неналежний суб'єктний склад (укладення договору недієздатними особами, або такими, що не мають

необхідного обсягу дієздатності); 3) зменшення обсягу прав дитини, які встановлені СК України; 4) включення умов, які ставлять одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище; 5) укладення договору під впливом обману, насильства; 6) помилка однієї зі сторін договору; 7) порушення шлюбним договором норм закону (наприклад, включення в договір положень, що стосуються особистих прав і обов'язків подружжя або їх неповнолітніх дітей) тощо.

8. Загальні підстави виникнення права на утримання у одного з подружжя.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що право на утримання один із подружжя набуває за наявності певних підстав: а) непрацездатність одного з подружжя; б) потреба у матеріальній допомозі (нужденність); в) здатність другого з подружжя надати матеріальну допомогу.

9. Спеціальні підстави виникнення права на утримання у одного з подружжя.

Визначається, що Сімейний кодекс передбачає спеціальні правила щодо утримання одного з подружжя у разі проживання з ним дитини: а) право дружини на утримання під час вагітності та у разі проживання з нею дитини (статті 84, 85 СК); б) право чоловіка на утримання у разі проживання з ним дитини (статті 86, 87 СК).

10. Право на утримання після розірвання шлюбу.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти встановлюється, що ст. 76 СК містить спеціальні правила щодо визначення права на утримання колишнього подружжя, тобто осіб, які розірвали шлюб. Визначаються випадки права на утримання після розірвання шлюбу.

11. Форми та способи надання утримання одному з подружжя.

Встановлюється, що за рішенням суду аліменти присуджуються одному з подружжя, як правило, у грошовій формі (ч. 2 ст. 77 СК). Вони визначаються у частці від заробітку (доходу) другого з подружжя і (або) у твердій грошовій сумі.

12. Припинення права одного з подружжя на утримання.

Шляхом опитування здобувачів вищої освіти визначається, що припинення права одного з подружжя на аліменти виникає автоматично, тобто в силу прямого припису закону в разі: 1) поновлення працездатності того з подружжя, який потребує матеріальної допомоги, 2) реєстрації з ним повторного шлюбу. Право одного з подружжя на аліменти може бути припинене за рішенням суду якщо: 1) одержувач аліментів перестав потребувати матеріальної допомоги; 2) платник аліментів неспроможний її надавати.

13. Майнові права та обов'язки чоловіка та жінки, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою.

Визначається, що уперше Сімейний кодекс поширює правила щодо взаємного аліментування подружжя на осіб, які знаходяться у фактичних шлюбних відносинах (ст. 91 СК). Винятки становлять лише ті умови набуття або припинення права на утримання, які пов'язані з фактом реєстрації шлюбу.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття

окремих проблем, явищ тощо:

1. Поняття заходів з попередження насильства в сім'ї.
2. Підстави та порядок вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї.
3. Спеціальні заходи з попередження насильства в сім'ї.
4. Відповідальність за вчинення насильства в сім'ї.

Теми рефератів, які відповідають темі заняття:

1. Кримінальна відповідальність за вчинення насильства в сім'ї.
2. Адміністративна відповідальність за вчинення насильства в сім'ї.
3. Цивільно-правова відповідальність за вчинення насильства в сім'ї.
4. Форми і методи діяльності працівників міліції щодо попередження, виявлення, припинення та документування насильства в сім'ї.

Література

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430с.
2. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.
3. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О.Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
4. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М.Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.
5. Серьогін В.О. Конституційне право особи на недоторканість приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01, 12.00.02 / В.О. Серьогін. – Х., 2011. – 415 с.
6. Посібник з європейського права у сфері захисту персональних даних. – Київ: К.І.С., 2015. – 215 с.
7. Сімейне право України: навч. посіб. для студентів ЗВО / Ю. М. Фролов та ін. Донецьк: Донбас, 2014. 340 с.
8. . Сімейне право України: підручник/ Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. К.: Юрінком Інтер, 2012. 264 с. 12. Сімейне право України: підручник / Т. В. Боднар, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера та ін.; за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2016. 520 с.
9. . Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія. К. : КНТ, 2007. 626 с.

Завдання 7.1.

С-в подав позов до суду до К-вої про розірвання шлюбу. Свої вимоги він мотивував тим, що всі роки спільного життя відносини з відповідачкою не були

нормальними, у зв'язку з чим останні п'ять років вони не проживають разом. С-в живе в Львові, К-ва – у Харкові. Все спільно нажите майно та квартиру позивач залишив дружині.

Суд задовольнив позов, однак одночасно зобов'язав позивача сплачувати на утримання К-вої кошти в сумі 600 грн. щомісячно до зміни матеріального стану сторін. На обґрунтування необхідності стягнення аліментів суд посилався на те, що С-в раніше у добровільному порядку сплачував дружині по 550 грн. щомісячно, та наперед погодився з 1 січня 2016 року платити відповідачці по 600 грн.

Чи обґрунтоване рішення суду? Яке рішення повинен прийняти суд, якщо К-ва є інвалідом I групи?

Завдання 7.2.

К-ва звернулася з позовом про стягнення аліментів до свого чоловіка. У позовній заяві позивачка вказала, що їй 54 роки, вона ніде не працює, доглядає онуків і ніяких засобів до існування не має, а К-в працює менеджером приватного підприємства і отримує заробітну плату у розмірі 3500 грн. на місяць.

Вирішіть справу. Чи зміниться рішення суду, якщо К-ва є інвалідом III групи і зарплата її чоловіка складає 1350 грн.?

4. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

Основна

1. Ватрас В.А. Поняття «Сім'ї» у сімейному праві України. Форум права. Харків. 2009. № 1. С. 83–91.
2. Красицька Л.В. Цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав громадян : монографія. Донецьк : Донецький інститут внутрішніх справ МВС України, 2002. 164 с.
3. Менджул М. В. Поняття та зміст права на сім'ю. Закарпатські правові читання: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (19-21 квітня 2018). Ужгород, 2018. С. 254–258.
4. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар : із змінами та допов. станом на 1 верес. 2008 р. / З.В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 430 с.
5. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В.Дзера та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 519 с.
6. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, К.М. Глиняна та ін. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
7. Сімейне право України: підручник: Затверджено МОН України / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 264с.
8. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / С.Я. Фурса, Є.І.Фурса, О.О. Кармаза та ін. – К.: Вид. Фурса С.Я.: КНТ, 2008. – 1248 с.
9. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. Хмельницький: Вид-во Хмельницьк. ун-ту упр. та права, 2007. 626 с.
10. Синегубов О.В. Загальні положення здійснення права дитини на сім'ю. Форум права. 2013. № 4. С. 368.
11. Цивільний кодекс України: Наук.-практ. коментар / За ред. Є.О. Харитонova. Х.: Одіссей, 2006. 1200 с.

Додаткова

1. Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності : науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. К.: «К.І.С», 2011. 320 с.
2. Апопій І. В. Сімейне право України: навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. та допов. К.: Центр учбової літератури, 2011. 360 с.

12. Багач Е. М., Білоусов Ю. В. Сімейний кодекс України: науковопрактич. коментар. К.: Ліга, 2010. 577 с. 3. Гузь Л. Є., Гузь А. В. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України. Х., 2011. 576 с.
3. Бринь Т.О. Питання забезпечення конституційних прав і свобод людини в сучасних умовах / Т.О. Бринь // Проблеми законності : респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 84. – Х. – 2006. – С. 26–33.
4. Пейн Т. Права людини (текст) : монографія / Т. Пейн ; пер. з англ. І Савчак. – Львів : Літопис, 2000. – 48 с.
5. Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 09.12.1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_084#Text.
6. Дутко А. О., Мних С. Р. Поняття та ознаки сім'ї за законодавством України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 106.
5. Дашо Т.Ю. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав, свобод та обов'язків людини і громадянина / Т.Ю. Дашо // Актуальні проблеми держави і права. – № 3. – С. 310–315.
6. Дякович М. М. Правове регулювання «фактичних шлюбних відносин» // Вісник Верховного суду України. – 2011. - №2. – С. 37-43
7. Жилінкова І.В. Дія норм сімейного законодавства у часі // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 4 (47). – С. 108 – 118.
8. Кравцова Т. Проблемні питання розлучення іноземців на території України // Юридична газета. – 2014. - №3-4. – С. 15-16
- 9.. Загуменна Ю.О. Основні напрями забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ України / Ю.О. Загуменна // Форум права. – 2010. – № 4. – 382 с.
10. Криштанович М. Діяльність ОВС щодо захисту прав і свобод людини як важлива умова забезпечення національної безпеки України / М. Криштанович // Науковий вісник. – 2013. – Вип. 12 «Демократичне врядування». – С. 34–38.
11. Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження і покарання від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.
12. Коновалов Д. Сімейний кодекс України - шлях до Європи // Юридичний журнал : Правове видання / МОН України, НПУ імені М.П. Драгоманова. - 2004. - № 10. – С.72-75.
13. Лепех С. М. Сімейне право України: навч. посіб. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 318 с.
14. Орлова О.О. Катування, нелюдське та таке поводження чи покарання, що принижує людську гідність: розмежування понять. Науковий вісник ДДУВС. 2017. № 3. С. 63–65.
15. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
16. Серьогін В.О. Конституційне право особи на недоторканість приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01,

- 12.00.02 / В.О. Серьогін. – Х., 2011. – 415 с. 17. Посібник з європейського права у сфері захисту персональних даних. – Київ: К.І.С, 2015. – 215 с.
18. Сімейне право України: навч. посіб. для студентів ЗВО / Ю. М. Фролов та ін. Донецьк: Донбас, 2014. 340 с.
19. Сімейне право України: підручник/ Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. К.: Юрінком Інтер, 2012. 264 с. 12. Сімейне право України: підручник / Т. В. Боднар, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера та ін.; за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2016. 520 с.
20. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія. К. : КНТ, 2007. 626 с.
21. Червоний Ю. Поняття предмета і методу сімейного права України // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 4. – С.157-170.
22. Черновалюк Ю. Ю. Право особи на сім'ю за законодавством України. Актуальні проблеми держави і права, 2008. С. 216–221.
23. Шемчушенко Ю. С. Великий енциклопедичний юридичний словник. К. : Юрид. думка, 2007. 990 с.
24. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т.4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Х.: ФО-П Колісник А.А., 2010. 768 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Рішення ЄСПЛ від 18.06.1971 у справі «Де Вільде (De Wilde), Оомс (Oovs) и Версип (Versyp) проти Бельгії». URL: <https://zakon>.
2. Бельо Л.Ю. Право на сім'ю, його зміст та особливості. http://lsej.org.ua/3_2022/14.pdf
3. Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
4. Верховний Суд України: Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
5. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

7. Конвенція про права дитини: ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
8. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
9. Рішення Конституційного суду № 2-пп/2012 від 20.01.2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#n51>
9. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
10. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
11. Майкут Х.В. Право на свободу та право на особисту недоторканість у контексті нормативного забезпечення та прецедентної практики Європейського суду з прав людини http://www.lsej.org.ua/4_2021/60.pdf
12. Кардаш А.В. Право на приватність як основоположне право людини <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34569/1>
13. Стахура Б.І. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав, свобод та обов'язків людини і громадян <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/.pdf>